HRVATSTVO NAŠIH MUSLIMANA

O narodnostnjoj pripadnosti bosansko-hercegovačkih muslimana danas smo i s poviestnog i s antropološkog stanovišta na čistu. Samo tuđinska promičba i sitno koristoljublje pojedinaca mogu zakopati pred istinom glavu u piesak i tvrditi nešto protivno činjenicama. Zdrav instinkt naših muslimana i sve razvijenija narodna sviest osjeća i znade dobro, kojeg su stabla granje, koje su gore lišće. Liepo to iznosi Hrvoje Bošnjak u svojoj brošuri »Hrvati i Herceg-Bosna« i dr. Ćiro Truhelka u knjizi »Studije o podrijetlu«. Osvrnut ćemo se na posljedke njihova rada.

Odmah nakon pada Bosne pod tursku vlast, susrećemo u Bosni velik broj muslimana, što nije bio slučaj u drugim zemljama otomanskog carstva. Islamizaciji Bosne mnogo je pridonielo patarenstvo, ali je i jedan dio katolika prešao na islam, dakle izključivo hrvatski elemenat Bosne. Ima o tome starodrevnih svjedočanstava, koja govore, kako su Hrvati-Bošnjaci mienjali svoja kršćanska imena u islamska. Patareni sve do sredine XIX. stoljeća prelaze na islam, dok ih sasvim ne nestane. Česte su bile pojave, da od jedne porodice neki su članovi muslimani, neki kršćani, katolici, kao n. pr. kod bosanskog franjevačkog provincijala Martina Brguljanina i biskupa fra Jeronima Lučića. Zbog toga kod jednog starog pisca nalazimo, da su se »pomiešale mitre i turbani«. Od davnine su bosanski muslimani Hrvati, pa ih takovim smatraju mnogi poviestni izvori napisani turskim pismenima i jezikom, kao i hrvatskim. Jedan ugledan turski povjestničar imenom Aali, koji je 30 godina živio u Bosni i dobro upoznao bosanske muslimane, piše o njima sliedeće: »što se tiče plemena Hrvata, koji se pripisuju rieci Bosni, njihov se značaj odrazuje u veseloj naravi... Duša im je čista, a lice svietlo... Bez sumnje Bošnjaci, koji se pribrajaju hrvatskom narodu, odlikuju se kao prosti vojnici dobrotom i pobožnošću, kao age i zapovjednici obrazovanošću i vrlinom«. — Pred 350 god., godine 1589. jedan čauš (dočastnik) paše Sofi Mehmeda, imenom Hodavendija, pisao je bosanskom ćirilicom, za

koju veli, da ju je pisao »horvatskom rukom«. — Banjalučki muderiz (profesor) Muslihudin bin Ali-ja g. 1609. kaže za svoju domovinu Bosnu, da je ona »pokrajina Hrvata«. Oko g. 1660. turski putopisac Evlija Čelebija putovao je Bosnom, te bosanske muslimane naziva Hrvatima pričajući, kako je na Gatačkom polju i u Foči na Drini dobio za pratnju muslimanske vojnike »hrvatske junake«; njemu su Livno i Bihać hrvatski gradovi.

Mnogo je bilo Hrvata muslimana, u prvom redu Bošnjaka, koji su zbog svojih velikih sposobnosti došli do najviših službi u otomanskom carstvu, i u vojsci i u upravi, kao i na polju nauke i književnosti. Mnogi od njih uz svoje ime stavljaju

---

ODJEK ustaške borbe u inozemstvu

Ustaška promičba u inozemstvu energično odgovara na podvale srbske promičbe. U torinskom zatvoru Poglavnik u svibnju 1935. svega dvije nedjelje iza petosvibanjskih izbora piše oveću razpravu »Postanak i svrha ustaškog pokreta«, kojom je pred svjetskim javnim mišljenjem odgovorio na tvrdnju beogradskih vlastodržaca, da su ustaše medjunarodni teroristi. Poglavnik je na uvjerljivi način prikazao svrhu i cilj ustaške organizacije, i raskrinkao sva nastojanja, da se ustaše prikažu u lažnom svjetlu. Medju ostalim on je u tom članku rekao:

»Ustaška organizacija nije dakle »teroristička«, osim ako se najčistiju, najsvetiju revolucionarnu borbu za narodna prava i prava čovječja nazivlje terorom...

Tko može taj opće narodni revolucionarni pokret zvati terorističkom organizacijom? Kakav je to teror, za kojega se udružuje stotine hiljada ljudi u jednu organizaciju?...

Ustaša može biti svaki Hrvat, koji je sposoban za ustašku borbu i koji je podpuno odan temeljnom ustaškom programu, označenom u točki 1 i 2 ustaškog ustava, to jest koji hoće uzpostavu Nezavisne Države Hrvatske. U ustaškoj se organizaciji dakle ne unovačuju medjunarodni teroristi, nego revolucionarni borci za hrvatsku narodnu slobodu«.

Ovaj svoj značajan članak Poglavnik završava ovim riečima upućenim europskoj javnosti:

Hrvatska ustaška organizacija, sve njezino mnogobrojno članstvo primilo je na sebe dužnosti, zaklelo se je, da će se u probitku časti i života hrvatskog naroda, a i u probitku zapadne kulture i uljudbe boriti protiv tudjinske sile sve do pobjede i da će tu tudjinsku brutalnu silu silom odstraniti. To je naše pravo i to je naša dužnost, jer se ostala Europa na sve hrvatske molbe i tužbe nemilosrdno oglušila.«

Uopće, u vremenu iza 1943. nastaje za ustaški pokret i njegov odnos prema demokracijama više nego značajno razdoblje. Poglavnik se u to vrieme sve do Uskrsa 1936. ne nalazi na slobodi. No makar je on velikim zaprekama odieljen od svojih vjernih, ipak su oni s njime najbliže povezani, na njega misle i daju mu punu suradnju Hrvati u obim Amerikama. Baš tada u tom značajnom razdoblju, američki su Hrvati najdostojnije izvršili svoju ulogu prema ustaštvu, podigavši energično svoj glas kao prosvjed protiv sramotne uloge demokracija prema golorukom hrvatskom narodu. U godišnjaku »Hrvatski Domobran« za 1936., koji je izlazio u izdanju ustaške organizacije »Hrvatski Domobran«, a pod uredničtvom poznatog ustaškog prvoborca u Americi Ante Valente, iznosi misli, koje su jako značajne za to poviestno razdoblje. On me-

oznaku svoje narodnosti: Hrvat, kao Memipaša Hrvat, koji je potjecao iz Gradačca. Rustempaša Hrvat iz Sarajeva, pa Mahmudpaša i drugi.

Za mnoge se druge muslimanske velikaše dobro znade, da su hrvatskog podrietla, kao bezi i age Kulemovići, Kapetanovići, Filipovići, Gradaščevići, Starčevići, Evlijići, Muteveliči i drugi, s hrvatskim prezimenima i turskim, ali pohrvaćenim. To su sve potomci domaćih, bosanskih kršćana, kao i Hrvata iz drugih hrvatskih krajeva (n. pr. Muteveliči iz Šibenika). S druge strane se znade, da muslimani drugih narodnosti, u prvom redu turske, nijesu se naseljavali u većem broju ni u druge krajeve, a pogotovo ne u Bosnu, te tako unosili drugi etnički elemenat u osvojene krajeve. Unutarnja kolonizacija muslimana nije uobće ni postojala.

U širim slojevima muslimana naše Herceg-Bosne nalazimo takoder snažne dokaze njihova hrvatstva. O tome svjedoče narodne pjesme o »Hrvat-barjaktaru, hrvatskoj djevojci, sinu Hrvatinu« itd., zatim narodne priče, a i sama hrvatska trobojka, koju su poštovali i njome se služili mnogi naši muslimani, kao Alipaša Rizvan begović Stočević, obitelj Kulenovića i drugi.

Muslimani Herceg-Bosne govorili su od davnine isto kao Hrvati katolici ikavicom, tim specifično hrvatskim dijalektom, i služili se bosančicom za razliku od srbske ekavice i crkvenoslavenske ćirilice. Prema tome i govor, jezik svjedoči o njihovoj narodnosti.

Prezimena mnogih naših muslimana izvedena su iz rieči »Hrvat«, kao i sela i brda, gdje stanuju muslimani, i to najviše u iztočnoj Bosni, i na samoj Drini.

Rasno, po krvi, muslimani su Hrvati. Antropolozi su došli do zaključka, da su po svojim tjelesnim osebinama muslimani Herceg-Bosne najuže vezani s Hrvatima katolicima, te predstavljaju štoviše još čišći hrvatski tip od katolika, dok se jedni i drugi razlikuju od ostalog stanovništva Herceg-Bosne. Rasnu čistoću muslimana sačuvao je njihov brak, jer su naši muslimani strogo pazili na to, da u svoj harem dovede samo kćerke sunarodnjaka — muslimana. Uza svu vjersku povezanost postojao je jak antagonizam, jake protivnosti izmedju domaćih muslimana i drugih, u prvom redu Osmanlija.

Po vjeri i običajima, kao i po nekim drugim uljudbenim vrednotama naši su muslimani vezani o islamski sviet, ali po podrietlu — krvi (a krv nije voda!), jeziku, sviesti i drugim snažnim čimbenicima oni su samo — Hrvati.

U vrieme, kada su Hrvati katolici i patareni prihvatili islam, u medjunarodnoj politici vjersko je opredjeljenje imalo odlučnu rieč, te su se i s državnog stanovišta jače osjećali privezani o zajednicu pripadnici jedne vjere, nego pripadnici jednog naroda. Naročito je to došlo do izražaja u otomanskom carstvu, u kome su Hrvati muslimani mogli bez potežkoća sačuvati svoju narodnost, iako su kao sljedbenici islama ratovali protiv Hrvata katolika. To je prema tadanjem shvaćanju bilo nešta posve razumljiva, a pogotovo zato, jer nije bilo u današnjem smislu razvijene narodne sviesti. Ona se u prošlom stoljeću snažno razvila medju evropskim narodima povezujući u cjelinu članove jednog naroda bez obzira na njihovu vjersku pripadnost. Danas, kada osobito kod katolika — kako je to sasvim izpravno — vjera nije više politički, već najjači moralni čimbenik, ne vežu se politički, a pogotovo ne državni probitci jednog diela naroda iste vjerske zajednice o pripadnike drugog naroda iste vjere. S tog stanovišta i naši muslimani, sasvim prirodno vežu svoj narodni program i politički rad o obće-narodne probitke i ciljeve cielog hrvatskog naroda bez obzira na političko stanovište i narodno, kao i državno opredjeljenje drugih islamskih naroda. Svaki narod mora ići svojim putem, koji mu najviše odgovara. To jasno pokazuju Hrvati katolici, koji su bez obzira na političko stanovište ostalih katoličkih naroda zauzeli odlučan stav u svom radu: samostalnost Hrvatske pod svaku cienu, sačuvanje vlastite države i uz najveće žrtve. To je ujedno i najbolji, zapravo jedini izpravni stav i Hrvata-muslimana, kojima je jedino pravo mjesto zajedno s Hrvatima katolicima složno raditi za dobrobit zajedničke majke — domovine Hrvatske.

A. Humski

---

dju ostalim piše, govoreći o tadašnjem položaju i o nastojanjima Srba i demokracija da zbrišu ustaški pokret:

»Svi napori su ostali bez uspjeha. U najtežim časovima Dr. Pavelić ostaje neslomiv, nepobjediv, njegovi sljedbenici pogadjaju i njegove misli, jer tako su daleko već po njem odgojeni, da nastavljaju radom još većim elanom i požrtvovnosti.

Tamničke zidine nisu bile u stanju odvojiti nam ga od nas, jer njegova nauka, njegov duh nedjeljivi su već od nas. Ma gdje se on nalazio, on je s nama, a mi s njim, a dok je u tamnici — to moraju zapamtiti svi naši neprijatelji — on je najbliže nama, jer time nam pokazuje, kako pravi domobranac i hrvatski vojnik mora biti uviek spreman na žrtve i stradanja. On je sada veći u očima svih nas, jer on je prvi, koji trpi, on najviše trpi.«

Te i druge rieči, koje su američki Hrvati izjavili u svim zgodama, mnogo govore o tadašnjim prilikama u kojima je živio ustaški pokret, a koje su bile teške ponajviše zaslugom demokratskih političara. Hrvati se mogu danas s ponosom sjećati tih vremena, kada su njihova braća u inozemstvu dala najbolje i najljepše dokaze o svojoj sviesti, izdržavši borbu protiv jednog čitavog jakog političkog sustava i tabora. S tim u vezi mogli bismo mnogo i govoriti o slučaju u Aix-En-Provence.

Čitav sviet i dalje stoji u znaku borbe, koju Srbi i demokracije vrše protiv šačice hrvatskih rodoljuba. Upravo se rietko kada dešavalo, da je jedna šaka idealnih rodoljuba mogla toliko pokrenuti svjetsko javno mišljenje, kako je to bilo tom zgodom. Uza sve progone ustaše ne gube volju, a Poglavnik nekoliko dana iza kako je osudjen ponovno na smrt, 29. veljače 1936. šalje iz tamnice ustašama na Lipare poruku, u kojoj medju ostalim kaže:

(Nastavit će se)

**Narod bez vojske: bez kičme tielo,
Hrvatskoj desnica, srce i djelo.**

